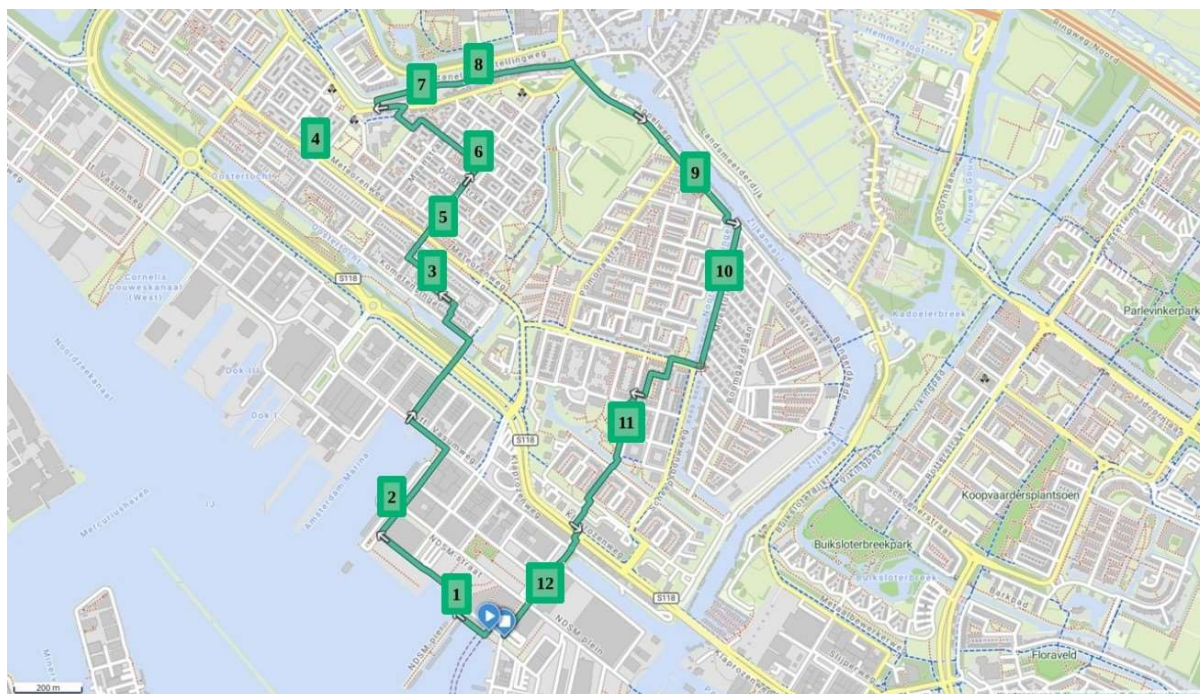


10 Van NDSM naar Tuindorp Oostzaan



Korte beschrijving

Er zijn veel steden in de wereld met een overriviers stadsdeel. Amsterdam heeft stadsdeel Noord aan de andere kant van het IJ. Noord was voor veel stadsgenoten lange tijd terra incognita. Dat is voorbij. Noord is hip geworden. Nog altijd kost het wat tijd om er te komen, maar de tocht met de pont is ook een kwartier lang genieten.

Je vindt hier een mozaïek van tuindorpen. De oudste zijn van de jaren 1920 en sinds 2000 wordt er vol op nieuw gebouwd.

Achter het Centraal Station nemen we pont F4 naar het NDSM-terrein. We varen langs het nieuwe Gerechtshof, links, en rechts de wijk Overhoeks, de hangplek het Stenen Hoofd, links, en het Shell Lab, rechts, de Graansilo, links.

1

De Nederlandse Droogdok en Scheepsbouw Maatschappij had zijn basis op het Oostenburgereiland. Toen de schepen te groot werden voor de binnenstad, vond het bedrijf in 1915 de ruimte in Amsterdam Noord. Onder leiding van de familie Goedkoop groeide het uit tot een van de grootste en meest innovatieve scheepsbouwers in Europa, met zo'n 6000 werknemers op

het hoogtepunt in 1937. Wat moet het hier een mierenhoop geweest zijn! Na de Tweede Wereldoorlog keerde het tij. Nieuwe ondernemingen openden werven in lagelonenlanden. Na een aantal reorganisaties ging de NDSM in 1984



failliet. Oud-werknemers onderhielden nog jarenlang de gebouwen en machines om een herstart mogelijk te maken, tevergeefs.

Als we aankomen in Noord laten we het NDSM-terrein liggen. Bij terugkomst kun je hier rondkijken. We gaan meteen naar links en wandelen voor de IJ-kantine langs. Hier aten vroeger de arbeiders van de werf hun van huis meegenomen boterhammen op.

We lopen door richting een flink gebouw van rode baksteen. Hier zit een ondersteuningskantoor van de HEMA, met uiteraard een winkel op de begane grond. Wij lopen verder tot we stuiten op een langwerpig kantoorgebouw.

2

Het kraanspoor is een 270 meter lange constructie waarop een kraan heen en weer kon rijden om een megaschip op de NDSM-werf te bereiken. Architect Trude Hooykaas zag daar industrieel erfgoed in en een interessante basis voor een kantoorgebouw. Zie hier het resultaat uit 2007.

We lopen langs het gebouw en gaan dan linksaf. Bij de Modemstraat gaan we naar rechts. We komen vanzelf bij een trap naar beneden en gaan dan door het tunneltje.

3

Tuindorp Oostzaan valt uiteen in twee delen. Dit stuk, ten zuiden van de Meteorenweg, is aan het eind van de jaren 1930 neergezet, naar een ontwerp van de heer Jo Mulder architect in dienst van de Stedelijke Woningdienst.



In lange rijen staan de gezinswoningen aan de Vegastraat en de Kometensingel. Het metselwerk in klezoorverband is typisch voor de nieuwe zakelijkheid, de bouwstijl van de jaren 1930.

We gaan linksaf de Kometensingel op. Bij de Algolstraat gaan we naar rechts en we slaan linksaf de Vegastraat in.

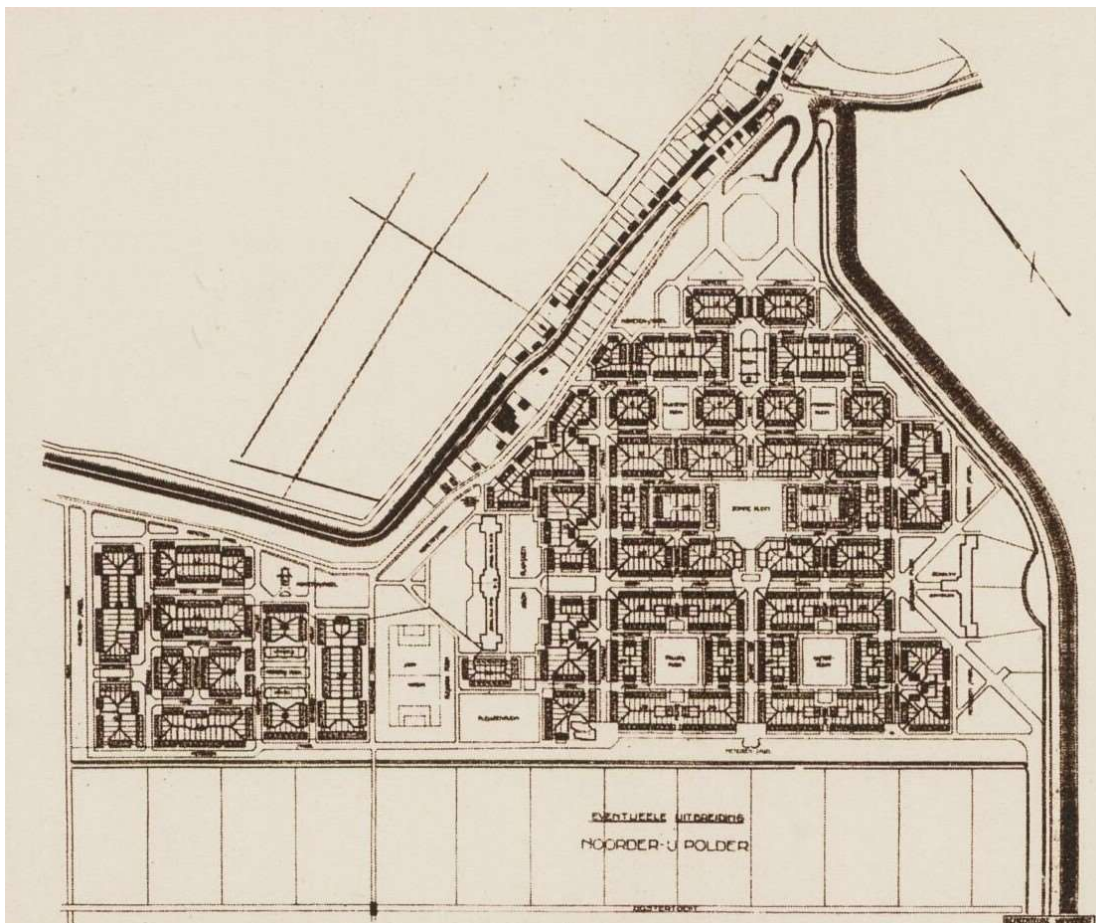
Bij de Nieuw Zonneweg gaan we rechts en steken de Meteorenweg over.

Bus 35 (Buikslotermeerplein – Station Noord - Molenwijk) Halte Maanstraat

4

Aan de Meteorenweg 174 staat de [Museumwoning Tuindorp Oostzaan](#).

Het is elke tweede zondag van de maand open en dan is het natuurlijk leuk om daar een kijkje te nemen (slechts 3 euro). In april 2021 vierde het museum het 100-jarige bestaan van de wijk.



5

Nu zijn we in het klassieke Tuindorp Oostzaan. Tussen de twee wereldoorlogen zijn in Amsterdam Noord zes tuindorpen gebouwd ten behoeve van de arbeiders. Het idee van het tuindorp komt uit Engeland, waar fabrieksdirecteuren vanuit welbegrepen eigenbelang hun arbeiders huisvestten in sympathieke woninkjes, waar zij beschermd tegen de elementen konden wonen en in hun tuintjes zelf groenten konden verbouwen. Hier in Amsterdam bouwden niet de ondernemers maar de toenmalige Gemeentelijke Woningdienst de vriendelijke buurtjes.

In Tuindorp Oostzaan staan zo'n 1000 woningen. De wijk is begin jaren 1920 gebouwd naar het plan van Berend Tobia Boeyinga. Op de bijgaande tekening kun je zien hoe mooi het stedenbouwkundig ontwerp was, bijna symmetrisch, met pleintjes, plantsoentjes en centrale voorzieningen.

De Oostzanerdijk had een dwingend effect op de vorm, zodat er in het westen nog een klein buurtje bij is gekomen. Op de grond is het een leuke wirwar van straatjes, tuintjes en poortgebouwen, een paradijs voor kinderen die verstoppertje willen spelen.

Wij wandelen door de Zonweg recht op het hart van de buurt aan: het Zonneplein.

6

Het Zonneplein is de ontmoetingsplek bij uitstek. Blikvanger is de Zonnewijzer van Robbert Rittmeester, in 1990 neergezet ter herdenking van de watersnood hier in 1960, toen het dorp na een dijkdoorbraak volledig onder water kwam te staan.

Je kunt een 360-gradendraai maken: wat voor winkeltjes zijn er nog? Centraal staat het buurthuis: het Zonnehuis. Nu zijn wij individualisten en een beetje wars van gemeenschapszin, maar als je het Zonnehuis betreedt, dan krijg je een beetje dat gevoel voor buurttoneel terug.



Zonnehuis interieur, foto afkomstig van Locaties.nl

We lopen voor het Zonnehuis langs naar links de Argostraat in en gaan op het eind met de bocht mee naar links. Bij het Orionplantsoen gaan we naar rechts en dan opnieuw naar rechts zodat je in de verte de Sacramentskerk ziet.

7

De Sacramentskerk staat aan de rand van de buurt. Het is een ontwerp van de architecten Adriaan Evers en Gerard Sarlemijn uit 1952. Het toont een bouwstijl die teruggaat op de laat-Romeinse bouwkunst, zonder de



protserigheid van marmer, zuilen en standbeelden en met ingetogen metselwerk van baksteen. Het gebouw heeft haar oorspronkelijke functie verloren, maar is op verzoek van de buurtbewoners tot gemeentelijk monument verheven. Sinds mei 2021 zit er een veganistisch restaurant in, [Cometa](#). Helaas is op dit moment het restaurant

gesloten in verband met bouwwerkzaamheden.

Wij gaan naar links de Kometensingel op. Aan de linkerkant staan een paar middenklasse woningen. Rechts zie je al snel de trap omhoog. Bovenaan gaan we naar rechts, de Oostzanerdijk langs.

8

Moet je je even voorstellen dat de Oostzanerdijk in 1850 nog de Oostzanerzeedijk was. Het was de dijk langs het IJ, een inham van de Zuiderzee. Alles rechts van je was water, de Buiksloterham. Tegenover het Centraal Station lag niet meer dan een smalle landtong. Moet je nagaan, hoe Amsterdam begin 20^{ste} eeuw gegroeid is door aanplempingen en droogmakerijen. Daar is IJburg een kleintje bij.

De Oostzanerdijk is zo'n lekker rommelig, onpretentieuze dijkje, dat zo charmant aan Noord is.

Bij de Appelweg gaan wij rechts.

Bus 36 (Station Sloterdijk – Station Noord) Halte Appelweg

Als je toe bent aan een versnapering zou ik doorlopen en bij Pina's grill opsteken. Wij wandelen zo'n 700 meter door langs de Appelweg. We passeren, na het sportveld, Tuttifruttidorp.

9

Na de Tweede

Wereldoorlog ging de aanleg van tuindorpen door, maar steeds in een andere vorm.

Tuttifruttidorp is gebouwd in de jaren 1950, volgens het Airysysteem, met geprefabriceerde betonnen bouwonderdelen. Volgens

Wikipedia is dit terrasdorp gebouwd op slib uit de Amsterdamse grachten, en kon het dankzij deze ophoging droge voeten houden tijdens de overstroming van 1960.



Wij gaan de brug over en wandelen dan naar rechts langs de Moestuinenlaan.

10

We lopen nu langs de Bongerd, het nieuwste tuindorp aan de Oostzaanse kant. Sommige huizen hebben grappige waterborden als omlijsting van de ramen, een verwijzing naar de oorspronkelijke houtbouw in Waterland. Sinds de jaren 1960 was de Bongerd een volkstuintencomplex, maar die voor de nieuwe wijk is een paar honderd meter noordwaarts verplaatst.

We lopen verder langs de Scheepvaartweg.

11

We passeren nu de wijk Hogeland. Deze tuinwijk is in de jaren 1980 gebouwd op de plek waar tot in Tweede Wereldoorlog een vliegveld gelegen was, Vliegveld Buiksloot.

Wat bij deze drie na-oorlogse tuindorpen ontbreekt is een centraal plein en voorzieningen. Daardoor mis je een buurtgevoel.

Na ongeveer 200 meter gaan we rechtsaf de Nageljongenstraat in.

Halte Nageljongenstraat:

Bus 35 (Buikslotermeerplein – Station Noord - Molenwijk)

Bus 36 (Station Sloterdijk – Station Noord)

We wandelen over het pad door het plantsoentje. Over het fietsbruggetje gaan we naar de Modelmakerstraat. Bij de Klaprozenweg lopen we even naar links om via de zebra over te steken. We lopen verder op de Ms van Riemsdijkweg.

12

Nadat NDSM in 1984 failliet was gegaan en de scheepsbouwers het terrein hadden verlaten, trokken krakers, stadsnomaden en kunstenaars naar dit verlaten gebied. In 1993 werd hier voor het eerst het Over-het-IJfestival georganiseerd.

Eind jaren 1990 kreeg de gemeente interesse in het stuk grond. Er werd beleid gemaakt en daarmee werd het spontane, artistieke experiment in banen geleid, ook financieel. De kunstenaars van het eerste uur werden deels verdreven door commerciële creatievelingen.

Je kunt links over het NDSM-plein wandelen en verder het gebied exploreren. Er zijn verschillende plekken om met een glaasje van de omgeving te genieten, zoals Plekk en Noorderlicht.

Je kunt ook doorlopen tot aan het pontje en bijvoorbeeld bij de IJ-kantine nog een drankje doen.